

Tamburaški skladatelji i tamburaška društva

Harkanovac, Hrvoje

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:645922>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA INSTRUMENTALNE STUDIJE
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ TAMBURAŠKO UMIJEĆE

HRVOJE HARKANOVAC

TAMBURAŠKI SKLADATELJI I TAMBURAŠKA DRUŠTVA

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

red. prof. art. Davor Bobić

SUMENTOR:

doc. dr. sc. Hrvoje Mesić

Osijek, rujan 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. TAMBURA KROZ POVIJEST.....	2
3. TAMBURAŠKI INSTRUMENTI.....	3
3.1. O tamburi.....	3
3.2. Funkcija i podjela tambura.....	4
4. SKUPNO TAMBURAŠKO GLAZBOVANJE DILJEM <i>LJEPJE NAŠE</i>	5
5. OSOBE KOJE SU OBILJEŽILE HRVATSKU TAMBURAŠKU GLAZBU.....	10
5.1. PAJO KOLARIĆ.....	10
5.2. FRANJO KSAVER KUHAČ.....	11
5.3. MILUTIN FARKAŠ.....	13
5.4. JOSIP ANDRIĆ.....	14
5.5. JULIJE NJIKOŠ.....	15
6. KOMORNA TAMBURAŠKA GLAZBA.....	16
6.1. Tamburaška društva.....	17
7. ZAKLJUČAK.....	19
8. POPIS LITERATURE.....	20
9. POPIS SLIKA.....	21

Sažetak

Cilj je ovoga diplomskoga rada prikazati početke tamburaške glazbe, početke prvih skladatelja koji su se bavili takvom vrstom glazbe kao i prva tamburaška društva diljem Hrvatske. Tambura na hrvatsko tlo stiže putem turskih osvajanja, gdje nailazi na plodno tlo, rezultat tome su brojna tamburaška društva i sastavi, brojne tamburaške škole te solo glazbenici koji njeguju tamburašku glazbu. Posvetit ćemo se tamburi kao instrumentu, njezinoj izradi kao i svim sličnim instrumentima koji sudjeluju unutar tamburaškog sastava. Tamburaška je glazba u Hrvatskoj imala burnu povijest te je ostavila traga u svim dijelovima Hrvatske.

Ključne riječi: *instrument, glazba, skladatelji, tambura, tamburaška društva*

Summary

The aim of this thesis is to show the beginnings of tambura music, its first composers, as well as the first tambura societies and ensembles throughout Croatia. Tambura arrived on Croatian soil through the Turkish conquest, where it found fertile ground, the result of which are numerous tambura societies and ensembles, as well as tambura schools and solo musicians cultivating tambura music. We will focus on tambura as an instrument, its production as well as all similar instruments that participate in the composition of that genre. Tambura music had a turbulent history on Croatia and has left its mark in all of its regions.

Keywords: *instrument, music, composers, tambura, tambura societies*

1. UVOD

Unutar ovoga rada stavit ćemo naglasak na povijest koju ćemo obraditi nešto niže u sklopu ovoga poglavlja, kasnije ćemo se približiti tamburi kao instrumentu, njezinu obliku i vrstama. Nadalje, govorit ćemo o tamburaškim sastavima koji su nastali diljem Lijepe naše te na koncu o skladateljima koji su obilježili tamburašku glazbu u Hrvatskoj.

Na početku valja napomenuti nešto o samom porijeklu tambure koja ima povijest staru gotovo 5000 godina. Od starih Asiraca, Mezopotamije, Egipta pa sve do Grka i Turaka, tambura stiže na hrvatsko tlo za vrijeme osmanlijskih pohoda u 14. i 15. stoljeću. Nešto o samoj povijesti ćemo govoriti detaljno kasnije u posebnom poglavlju.

U drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća počinju udruženja tamburaša, a upravo je to ono što nas konkretno za ovaj rad i zanima. Dakle, tambura prestaje biti solističko tradicijsko glazbalo. Skupine tamburaša mogu biti od tri svirača pa nadalje, od male skupine pa sve do tamburaškog orkestra.

Komorni tamburaški orkestar jest najmanji orkestralni sustav, koji na svakoj dionici ima po jednog svirača. Manje se skupine nazivaju tamburaški sastavi ili komorni. Pred kraj 20. stoljeća ova vrsta glazbe doživljava krizu te potpuno nestaje sa scene, međutim svoj ponovni procvat doživljava koncem 90-ih godina 20. stoljeća te su na sceni sve do danas, kada brojimo mnogo tamburaških sastava diljem Hrvatske. (Ferić, 2011:27)

2. TAMBURA KROZ POVIJEST

O tome kako je tambura došla na hrvatsko tlo, postoje dvojbe i različita mišljenja. Naime, postoji mišljenje kako je tambura stigla skupa sa Južnim Slavenima prije više od 1300 godina, dok su neki mišljenja kako je tambura stigla skupa s Turcima prije petstotinjak godina.

Podrijetlo tambure u svijetu seže u puno dalju povijest. *Tanbūr* je naziv različitih vrsta lutnji dugog vrata i s pragovima iz Bliskog istoka i Centralne Azije. Lutnja se spominje u Mezopotamiji još prije nove ere, točnije u 3. tisućljeću. Kasnije postaje popularna i u Babilonu. Nadalje kroz povijest gledano, pojam *tanbūra* (*tambūra*) u Egiptu, Sudanu, Jemenu,.. to je ovalna lira. Tako da se smatra da upravo te lire poznatije kao „tanbura“ zapravo potječu iz starog Egipta.

Postoje brojni dokazi o postojanju ovog instrumenta kroz povijest, sačuvani su neki slikovni spomenici, u grčkoj se mitologiji također spominje kao glazbalo božice Pandore. Tambura je u Hrvatsku, točnije Slavoniju i Srijem, stigla od strane prognanog bosanskog stanovništva za vrijeme turskih osvajanja, a stigla je upravo iz Turske, te upravo zahvaljujući tom vremenu tambura u Slavoniji, Baranji i Srijemu postaje glazbeni idiom tih regija. (Ferić, 2011: 23)

Slika 1. Tanbur - Afrika

3. TAMBURAŠKI INSTRUMENTI

3. 1. O tamburi

Tambura je glazbalo koje pripada skupini kordofona i porodici lutnji. Kordofona glazbala jesu ona kod kojih zvukovi nastaju titranjem jedne, dviju ili više napetih žica. Tambura je kordofono trzalačko glazbalo, ovalna, kruškolika, tikvasta ili gitarasta trupa, kraćeg ili duljeg vrata.

Glavni su dijelovi tambure: trup, vrat s hvataljkom i glava s vijcima.

Trup može biti izdubljen u komadu drva javora, kljena, šljive, kruške, lipe, ... Trup tambure može biti ovalnog (eliptičnog), kruškolikog, tikvastog ili violinskog oblika. Na šuplji se trup tambure lijepi gornja tanka daščica, glasnjača koja pojačava zvuk titrajuće žice i služi kao rezonator. Vrat veže trup i glavu tambure. Donja mu je strana zaobljena, a gornja ravna. Na ravnu je stranu vrata pričvršćena hvataljka od tvrdog ili egzotičnog drveta, a po njoj su zabijene prečnice od tanke čelične žice. Prečnice omeđuju polja tambure i broje se od glave prema trupu. Glava je kod starih tambura imala šiljat ukrašen oblik, a kod novijih pužoliki. U glavu su kod starijih tambura bili utaknuti drveni vijci i metalni mehanizam za navijanje žica. Glavu i vrat dijeli kobilica od kosti ili tvrdog drveta s utorima u koje se stavljaju žice. Na donjem se dijelu trupa vežu zapinjače, prekrivene metalnim ili kožnim štitnikom kao zaštita od uboda oštih krajeva žica. (Ferić, 2011: 20)

Slika 2. Dijelovi tambure

3. 2. Funkcija i podjela tambura

Bisernica svira glavnu melodijsku liniju i najviše tonove u orkestru i sastavu. Dijelimo ih na prve i druge bisernice jednako ugođene te treću bisernicu, malo veću i niže ugođenu tamburu. Trup bisernice ima oblik minijaturne gitare.

Slika 3. Bisernica

Slika 4. Brač

Brač udvaja melodijsku liniju, ponekad pojednostavljenu, u oktavi niže od bisernice, a kod troglasnih i četveroglasnih tambura većinom se kreće u tonskom opsegu ženskih glasova. Bračevi se dijele na prve, druge, ponegdje i treće, sve jednako ugođene.

Bugarija je akordičko i ritmičko glazbalo. *Čelo* udvaja ili ukrašava basovu pratnju. *Berde* imaju ulogu basa u tamburaškom orkestru, ugođene su oktavu niže od čela.

Slika 5. Čelo

Slika 6. Berda

4. SKUPNO TAMBURAŠKO GLAZBOVANJE DILJEM *LIJEPE NAŠE*

a) Prigorje i Zagorje

Geografska i povijesna regija hrvatsko zagorje obuhvaća područje porječja Krapine, lijeve strane Sutle te porječja gornjeg i srednjeg toka rijeke Bednje. Najveći je dio danas u sklopu Krapinsko-zagorske županije, a manjim dijelom unutar Varaždinske i Zagrebačke. Naselja na obroncima planinskog masiva Medvednice i najbližih nizinskih prostora oko planine nazivaju Prigorjem. Do kraja 19. stoljeća ovdje su u pučkoj glazbenoj praksi dominirali gudalački sastavi s jednom, dvije ili tri violine, a zvali su se *guci* ili *mužikaši*. Dolaskom tambure u te krajeve *gucima* se najprije pridružuje bugarija i tamburaški bas. Gudalački su sastavi u kombinaciji s bugarijom i tamburaškim basom dugo vremena bili nezamjenjivi na cijelom području Zagorja i Prigorja, a samo su ih na nekim mjestima poslije zamijenili i potisnuli tamburaški sastavi. Baš poput ostalih hrvatskih regija i područja, tako je i u Hrvatskom zagorju tambura krajem 20. stoljeća pronašla sigurno utočište u osnovnim školama koje su postale temeljna tamburaška baza i izvorište educiranih tamburaških orkestralnih glazbenika. Dakle, možemo reći kako je tambura u Hrvatskom zagorju napravila velik iskorak te su ansambli iz te regije postigli velike uspjehe i pridružili se vodećim hrvatskim orkestrima. (Ferić, 2011: 196)

b) Između Mure i Drave

Prirodnom granicom rijeke Mure na sjeveru i Drave na jugu, omeđeno je područje Međimurja, smještenog na dodiru velikih reljefnih cjelina istočnih Alpa i Panonske nizine. Tambura je u Međimurje stigla poslije i tijekom vremena pronašla svoje mjesto u glazbi međimurskog kraja. U početku su međimurski tamburaški zborovi pratili folklorne pjevače, zborove i plesne skupine, a tek u drugoj polovini 20. stoljeća bilježimo njihovo sudjelovanje na smotrama izvan regionalnog okruga. Koncem drugog i početkom trećeg tisućljeća tamburaška glazba i skupno glazbovanje Međimurja pomalo hvata korak s ostalim hrvatskim regijama, gdje je tambura davno ranije izborila važno mjesto u glazbenom životu tamošnjeg življa. (Ferić, 2011: 200)

c) Grad Zagreb

Glavni grad Republike Hrvatske, Zagreb, stari je srednjoeuropski grad s više od 9. stoljeća pisane povijesti. Smješten je na sjecištu važnih prometnica koje povezuju jadransku obalu i srednju Europu, poslovno je središte, sveučilišni centar, grad kulture i umjetnosti. U hrvatsku prijestolnicu, u njezin kulturni i glazbeni život tambura ulazi na velika vrata osamdesetih godina 19. stoljeća.

Osječanin Mijo Majer nakon dolaska na studij u Zagreb, prema uzoru na Paju Kolarića sastavlja najprije tamburaški zbor od šest tamburaša, a zatim akademske godine 1882./83. utemeljuje *Sveučilišni tamburaško društvo Hrvatska lira* s dirigentom i dvanaest tamburaša. Svirali su na tamburama Farkaševa sustava i imali važnu ulogu u razvoju tamburaške glazbe u Hrvatskoj i okolnim zemljama. Važan čimbenik zagrebačkog glazbenog života u većem dijelu drugog dijela 19. stoljeća bilo je *Hrvatsko pjevačko društvo Kolo* utemeljeno 1863. godine, zatim je 70-e godine raspušteno zbog nacionalne orijentacije i sljedeće godine opet obnovljeno. Kada *Hrvatska lira* doživi svoj krah, njih zbog nastavlja djelovati u sastavu *HPD-a Kolo*. Velik je doprinos hrvatskoj tamburaškoj glazbi dalo *Hrvatsko akademičko društvo Mladost*, utemeljeno 1899. godine. Nakon Prvog svjetskog rata koji je u zagrebu kao i drugdje poremetio i prekinuo gotovo sve zabavne i slične djelatnosti, 1922. osnovano je *Tamburaško društvo Zajc*, u kojem su bili okupljeni obožavatelji tamburaške glazbe što je postalo glavni nositelj njihova razvoja. Hrvatska tamburica, časopis koji je djelovao od 1936.-1943. obavještava javnost o svim aktivnostima HTO Zajc, koncertima itd. ... Tijekom prve polovine 20. stoljeća u Zagrebu naglo raste broj tamburaških zborova, pa hrvatska metropola u to vrijeme postaje mjesto najvažnijih tamburaških događaja. O vremenu Drugog svjetskog rata u većini pisane građe objavljene nakon njegova završetka uglavnom se spominje da su zamrle i prekinute sve aktivnosti na kulturnom planu. Prema *Hrvatskoj tamburici* se može zaključiti kako nije bilo baš tako te da su u doba NDH i u Zagrebu i u drugim mjestima postojali i djelovali tamburaški orkestri od onih dječjih do odraslih. Vladajući je režim podržavao tamburu i tamburaše!

Slika 7. Tamburaški orkestar ansambla Lado

Uza sve do sada spomenuto valja napomenuti i posebno mjesto dati profesionalnom *Tamburaškom orkestru Radiostanice Zagreb* utemeljenom 1941. godine, koji kasnije prelazi na višu razinu te postaje *Tamburaški orkestar Hrvatske radio televizije*. Uz njega, profesionalni tamburaški orkestar ima i Ansambl Lado, nacionalni je folklorni ansambl osnovan 1949., sa zadaćom i ciljem da istražuje, prikuplja, umjetnički obrađuje i scenski prikazuje najljepše primjere bogate hrvatske glazbene i plesne djelatnosti. 11. studenoga 1949. ukazom Vlade NR Hrvatske, osnovan je *Državni zbor narodnih plesova i pjesama (DZNPiP)*. Od prvoga dana „LADO“ djeluje u istoj zgradi na Trgu maršala Tita (danas Trg Republike Hrvatske), poznatoj pod nazivom „Hrvatski dom“, zgradi čiji su vlasnici bila dva društva: „Hrvatski Sokol“ i Hrvatsko pjevačko društvo „Kolo“ koja su u njoj godinama djelovala. Danas je u njoj smještena i Akademija dramske umjetnosti te dvorana za pokuse baleta HNK. I upravo je ta zgrada za vrijeme agresije na Hrvatsku bila metom raketnih napada u svibnju 1995. kada su ranjeni članovi Baleta. Naziv ansambla "Državni zbor narodnih plesova i pjesma" promijenjen je 7. lipnja 1979. godine u „LADO profesionalni folklorni ansambl Hrvatske“, a dana 1. srpnja 1980. godine u današnji „Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske LADO“.¹

Zaključno možemo reći kako je grad Zagreb mjesto važnih događaja na području tamburaške glazbe, prebivalište tamburaških skladatelja, dirigenata i promicatelja, zavičaj brojnih amaterskih

---

¹ <https://www.lado.hr/o-nama/ansambl-lado/povijest/> (Pristup: 13. 9. 2022.)

i nekolicine profesionalnih tamburaških orkestara i sastava te vrsnih tamburaških glazbenika. (Ferić, 2011)

d) Gorski kotar i Lika

Iz hrvatske se metropole selimo nešto niže, u planinski kraj Hrvatske, Gorski kotar. Smješten je u zaleđu Riječkog zaljeva, na sjeverozapadu gorske Hrvatske. U ovom se kraju tamburalo uglavnom u malim sastavima, često u kombinaciji s drugim glazbalima (violina, harmonika), ali u nekim su većim mjestima kraće ili dulje djelovali i manji orkestri. U Hrvatskom državnom arhivu nalazi se dokaz da se ovdje tambura počela svirati već u drugoj polovici 19. stoljeća. Jedno od važnih središta tamburaške glazbe Gorskog kotara bilo je u Ravnoj Gori. U većoj mjeri to su bile manje skupine tamburaša, zanatlija i čitaoca, pa tako imamo *Obrtnički tamburaški zbor* i *Čitaoničko tamburaško društvo*. Na ovom se području tamburaška glazba sporije razvijala i slabo je ostala upamćena te njihovi zborovi nisu sudjelovali na nekakvim važnim smotrama ni festivalima.

e) Istra, Kvarner i Hrvatsko primorje

U Istri, najvećem poluotoku Jadranskog mora, koji od ostatka kopna dijeli vapnenačka uzvisina tršćanskog krasa i planine Čićarije, glavna su tradicijska glazbala sopele (sopile), mih, šurle i druge svirale, ugođene na tonove tzv. *Istarske ljestvice*. Tamburi se nije dalo previše prostora, ali je ona povremeno bila vrlo prisutna u glazbenom životu nekih mjesta. U Hrvatskom se primorju, dijelu Hrvatske uz jadransku obalu od Rječine do naselja Tribunj u podvelebitskom podgorju, s otocima Krkom i Rabom te u najvećem lučkom gradu Rijeci, smještenom u podnožju uske planinske barijere na ušću Rječine u Riječki zaljev i njegovoj okolini, osnivaju se prva tamburaška društva i zborovi početkom 20. stoljeća. U mjestu Zamet kod Rijeke, danas gradskoj četvrti, promicatelj tamburaštva Fran Rubeša utemeljio je 1900. godine *Tamburaško društvo Sloga*. Nekoliko proteklih godina poslije Drugog svjetskog rata stižu s područja Istre, Rijeke i okolice vijesti o novoosnovanim tamburaškim zborovima i njihovim aktivnostima. U Istri se osnivaju tamburaški zborovi pri većim osnovnim školama, a vode ih učitelji iz drugih hrvatskih učiteljskih škola raspoređeni na službovanje u Istri. Veći je dio zborova ostao na razini početničkih te su samo neki uspjeli biti zapaženi. Poslije grada Rijeke važno je tamburaško središte Hrvatskog primorja bilo Crikvenica, gradić smješten u prelijepom dijelu Kvarnerskog zaljeva i jedno od prvih turističkih odredišta u Hrvatskoj. Više nego drugdje na Jadranu tambura je u Crikvenici i okolini veoma rano

bila u službi turizma. Nadalje, valja napomenuti i Selce koje je imalo KUD sa tamburaškim zborom. Glavna tamburaška uporišta do danas ostala su u Rijeci, Crikvenici i Grižanima, gdje još postoje kvalitetni orkestri iiskusni voditelji. Crikvenica je mjesto gdje su prije pedesetak godina osnovani seminari, a kolegij tambure postoji u sklopu Hrvatske škole folklorakojjoj je ovaj grad redoviti domaćin, polaznici kolegija tamburaši iz Hrvatske i tamburaških društava hrvatskog iseljeništa. (Ferić, 2011)

f) Dubrovnik, okolica i dolina Neretve

Glavno tradicijsko glazbalo u Dubrovačkom primorju, Konavlima, poluotoku Pelješcu te na otocima Mljetu i Lastovu, bila je i ostala lirica ili lijericakojjoj služi za pratnju plesa, rijetko pjevanja. Pored lijericakojjoj, vladarice, u nekim se okolnim mjestima i na otocima svirala i tambura. Najvećeg je traga tambura ostavila početkom 20. stoljećakojjoj upravo u gosparskom Dubrovniku. U zborniku *Tamburica* puno su mjesta zauzimale vijesti upravo o tamburaškoj glazbi u Dubrovniku. Hrvatski diletanski tamburaški zbor bio je zbor od dvanaest tamburaša, s dvije bisernice, jednom kontrašicom, četiri prva braća, dva druga i dva treća braća, jednim kontra braćem, četiri bugarije i dvije berde s udaraljka kasom i tamburinom. U ovom sastavu izvode koncerte početkom 20 stoljećakojjoj. Tabure su nezaobilazne i u obližnjem Cavtatu (Tamburaški zbor Zora) i na Korčuli (Tamburaško društvo Hum). Nakon ratnih strahota tambura se u Dubrovnik vraća te slijedi davne naprijed opisane dane i godine njezine prisutnosti na glazbenoj sceni i značenja u kulturnoj povijesti grada i njegove okolice. (Ferić, 2011)

5. OSOBE KOJE SU OBILJEŽILE HRVATSKU TAMBURAŠKU GLAZBU

5. 1. PAJO KOLARIĆ (Osijek, 17. 1. 1821. – Osijek, 13. 11. 1876.)

Pajo Kolarić rođeni je Osječanin, pristaša ilirskoga pokreta te istaknuti glazbenik. U Osijeku 1841. završio gimnaziju, potom bio gradski kancelist, 1850-ih činovnik u sirotištu, od 1861. gradski vijećnik te od kraja 1860-ih ravnatelj Osječke štedionice i potom Slavonske sredotočne štedionice, koju je i osnovao. Godine 1865–67. zastupnik grada Osijeka i 1872. osječko-valpovačkoga kotara u Hrvatskom saboru. Kao pristaša preporodnoga pokreta zaslužan za buđenje nacionalne svijesti u Osijeku. Ondje je 1847. osnovao prvi građanski amaterski tamburaški sastav o djelovanju kojega su sačuvani podaci, time je tamburi dao novu funkciju u našem glazbenom životu. S tim je sastavom nastupao kao tamburaš i pjevač, bariton, izvodeći obradbe hrvatskih narodnih popijevka. Skladao je na vlastite i na narodne tekstove desetak popijevka, odnosno „slavonskih varoških pjesama“.² Zbor se sastojao od šest članova i tako je profesionalizirao višestoljetnu tradiciju slavonskoga tamburaškoga glazbovanja.

Prvi je skladao pjesme uz pratnju tambura na način pučkih gradskih pjesama (npr. *Miruj, miruj, srce moje*, tekst P. Preradović)³ Prvi je poznati tamburaški skladatelj, vrstan tamburaš, pokretač glazbenog života u Osijeku i diljem cijele Slavonije. Njegov se opus sastoji od 11 pjesama, što ga čini iznimno važnim jer je upravo on bio prvi skladatelj pjesama uz pratnju tambura. Posebnu mu važnost dajemo zbog toga što je utemeljitelj skupnog tamburaškog glazbovanja na tamburama. (Ferić, 2011: 349)

U Osijeku njegovo ime od 1954. nosi Slavonsko tamburaško društvo te od 1961. brončana, srebrna i zlatna plaketa *Tambura Paje Kolarića*, Festivala hrvatske tamburaške glazbe, a 1970. na Preradovićevu je šetalištu postavljeno njegovo poprsje, rad V. Radauša. Prema motivima Kolarićeva životopisa Stjepan Tomaš napisao je dramu *Miruj, miruj srce moje*.

---

² <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=229> (Pristup: 15. 9. 2022.)

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32353> (Pristup: 2. 9. 2022.)

Slika 8. Pajo Kolarić

5. 2. FRANJO KSAVER KUHAČ (Osijek, 20. 11. 1834. – Zagreb, 18. 6. 1911.)

Franjo Ksaver Kuhač hrvatski je glazbeni pisac i povjesničar, melograf, folklorist, etnomuzikolog i skladatelj. Rođen u njemačkoj obitelji koja se polovicom 18. st. doselila iz Njemačke u mađarski grad Német-Bóly, a odande između 1828. i 1834. u Osijek. Osnovnu školu i gimnaziju pohađao je u Osijeku, a 1848–50. pripremao se za učiteljsko zvanje u Donjem Miholjcu, gdje je učio glazbu (violina, glasovir, orgulje i dr.) kod Josepha Becka. Godine 1850. otišao je u Pečuh, a 1852. u Peštu, gdje je pohađao školu tamošnjega glazbenoga zavoda (*Hangászegyesületi Zenede*) i završio preparandiju. Od 1855. do 1858. Kuhač je živio u Osijeku i putovao u Njemačku i Austriju. U Weimaru je bio učenik F. Liszta, u Beču je uzimao satove glasovira kod C. Czernyja i bio najvjerojatnije među prvim studentima E. Hanslicka.⁴ Bavio se bilježenjem i proučavanjem pučkih napjeva te osobitu pozornost posvećivao tamburi tj. hrvatskim tradicijskim glazbalima. Smatra se jednim od važnijih ljudi za pitanje tambure i njezina razvoja, skladao je nekoliko djela za samu tamburu. (Ferić, 2011: 349)

Između 1878. i 1881. objavio je, uglavnom o svojem trošku, 16 svezaka u 4 knjige s ukupno oko 1600 narodnih napjeva svojega kapitalnog djela *Južno-slovenske narodne popievke*. U idućih 30

---

⁴ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34445> (Pristup: 2. 9. 2022.)

godina objavio je veći broj knjiga, monografija, studija, prijevoda i članaka. Posebno su vrijedne Kuhačeve knjige: *Vatroslav Lisinski i njegovo doba* (1887., 1904), *Ilirski glazbenici: prilozi za poviest hrvatskoga preporoda* (1893), *Osobine narodne glasbe, naročito hrvatske, opsežna studija u tri sveska* objavljena u Radu JAZU (1905., 1908. i 1909), prijevod *Katekizma glazbe* Johanna Christiana Lobeja (1875., 21889) te monografije i članci *Josip Haydn i hrvatske pučke popievke* (1880), *Franjo Krežma violinski virtuoz i komponista* (1882–83), *Nova glazbena struja njemačka i sadašnji talijanski kompozitori* (1892), *Beethoven i hrvatske narodne popievke* (1894), *Hrvatsko glazbeno nazivlje* (1896), *Josip Tartini i hrvatska pučka glazba* (1898) i dr. Skladao je pretežno plesnu i salonsku glazbu. Kuhačeva ostavština i obilna korespondencija čuvaju se u Zagrebu, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, arhivu HAZU i Hrvatskome državnom arhivu.⁵

Slika 9. Franjo Ksaver Kuhač

⁵ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34445> (Pristup: 15. 9. 2022.)

5. 3. MILUTIN FARKAŠ (Križevci, 4. 1. 1865. – Zagreb, 18. 4. 1923.)

Završio studij prava na zagrebačkom Sveučilištu. Violinu je učio 1874–81. u A. Švarca na glazbenoj školi HGZ, na kojoj je 1891–1923. bio tajnik i knjižničar. Kraće je vrijeme bio violist u orkestru zagrebačke Opere i u Diletantskom orkestru „Hrvatskog sokola“ te 1883–84. dirigent orkestra zagrebačke gimnazije. Godine 1882. suosnivač je i član (brač I) tamburaškog zbora sveučilišnoga pjevačkog društva „Hrvatska lira“ s kojim je uspješno gostovao u Češkoj 1884, a 1885–86. bio mu je i dirigentom. Napisao je *Priručnik za tamburanje* koji je doživio 8 izdanja do 1914. Prilog *Naputak za tamburaše* objavio je u listu *Tamburica* (1904–05). Za tambure je obradio i objavio *Ankinu polku* J. Straussa. F. je promicao dvoglasni kvintni sustav ugodbe tamburaškog orkestra, tzv. Farkašev sistem koji se raširio u Hrvatskoj i BiH, a zadržao u okolici Zagreba sve do 1960-ih.⁶

Djela: *Kratka uputa u tamburanje po kajdah* (od 4. izd. naslov: *Kratka teoretičko-praktična uputa u tamburanje po kajdah*). Zagreb 1988. — *Album za brač I. Zbirka hrvatskih popievaka*. Zagreb 1905. — *Skladbe za brač I. i glasovir*. Zagreb 1905. — *Hrvatska polka*. (S. 1.) 1909. — *Album za brač I. Zbirka hrvatskih koračnica*. Sisak 1911.

Slika 10. Milutin Farkaš

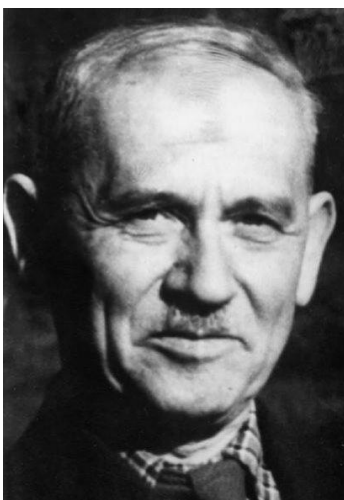
⁶ <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5846> (Pristup: 2. 9. 2022.)

5. 4. JOSIP ANDRIĆ (Bukin, 14. 3. 1894. – Zagreb, 7. 12. 1967.)

Josip Andrić skladatelj je, glazbeni pisac i publicist, melograf, glazbeni kritičar, povjesničar, dužnosnik Hrvatskog tamburaškog sastava i jedan od utemeljitelja Festivala tamburaške glazbe. (Ferić, 2011: 357)

Studirao pravo u Zagrebu, trgovačke nauke u Pragu, filozofiju i slavistiku. Pravo s doktoratom završio je u Zagrebu. Privatno učio glazbu u Požegi i Pragu. Godine 1921.–46. bio je glavni urednik Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima, u uredništvu kojega je (tada Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda) radio do umirovljenja 1954. Pisao je romane (*Svega svijeta dika*, 1926; *Velika ljubav*, 1942), novele (*Nove brazde*, 1924), biografije (*Apostol Hrvatske: mali životopis bl. Nikole Tavelića*, 1941), pjesme i putopise. Njegov književni rad nema veće umjetničke vrijednosti. Posebno se istaknuo kao muzikolog i glazbenik. Skupljao je i proučavao narodnu glazbu, napisao prvu povijest slovačke glazbe (*Slovačka glasba*, 1944), uglazbio četrdesetak pjesama hrvatskih pjesnika, skladao za komorne i orkestralne sastave, a autor je i prve bunjevačke opere (*Dužijanca*, 1953).⁷

Autor je više od 700 različitih skladbi, od kojih je oko 350 kraćih, dužih i opsežnih djela za tambure. Nadahnuće je crpio iz narodne glazbe rodne Bačke, Srijema i Slavonije. (Ferić, 2011: 357)

Slika 11. Josip Andrić

---

⁷ <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2619> (Pristup: 2. 9. 2022.)

5. 5. JULIJE NJIKOŠ (Osijek, 9. 4. 1924. – Zagreb, 28. 10. 2010.)

Julije Njikoš veliko je ime hrvatske tamburaške glazbe čiji je doprinos u razvoju i napredovanju ove vrste glazbe veličanstven i nemjerljiv. Veliki je promicatelj tamburaške glazbe te uspješan voditelj raznih aktivnosti vezanih za tamburu i tamburašku glazbu. (Ferić, 2011: 366)

Glazbu je učio u Osijeku i Zagrebu. Od 1951.–67. glazbeni je urednik „Radio–Osijeka“ gdje utemeljuje *Tamburaški orkestar Radio Osijeka*; od 1967.–84. glazbeni je urednik i komentator „Radio–Zagreba“. U Osijeku vodio *Radničko KUD Josip Kraš* i *Slavonsko tamburaško društvo Pajo Kolarić*, kojemu je bio jedan od utemeljitelja i s kojim je često nastupao u zemlji i inozemstvu. Bio je i među osnivačima (1961.) te predsjednik *Umjetničkog savjeta Festivala tamburaške glazbe u Osijeku* i festivala zabavne glazbe „Zvuci Panonije“ (1972.), predsjednik *Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku*, glavni urednik „Hrvatske tamburice“, glasila za promicanje tamburaške glazbe i urednik notnih izdanja *Tamburaški orkestri KPSH*. Bavio se melografijom i poviješću tamburaške glazbe u nas. Zabilježio je oko 4000 narodnih pjesama, kola i poskočica iz Slavonije. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja. Navest ćemo tek neka djela: *Slavonska rapsodija br. 1. i 2.*; *Podravska rapsodija*; *Zagorska rapsodija*; *Baranjska rapsodija*; *Vojvođanska rapsodija*; *Šokadija, kantata za sopran, mješoviti zbor i orkestar*, 1961. *Mise za alt solo, mješoviti zbor, tamburaški orkestar i orgulje: Djetesce nam se rodilo*.⁸

Slika 12. Julije Njikoš

⁸ <https://www.hds.hr/clan/njikos-julije/> (Pristup: 15. 9. 2022.)

6. KOMORNA TAMBURAŠKA GLAZBA

Razvoj tamburaške glazbe u ansamblima (kapelama, zborovima, orkestrima) išao je u dva smjera. Jedan je smjer vojvođanski, čine ga manje skupine tamburaša, većinom profesionalne, vodi ih primaš, a sviraju narodne pjesme i kola, potpurije, koračnice i aranžmane raznih popularnih kompozicija tuđih autora. Drugi je smjer slavonski koji je počeo Pajo Kolarić prenesavši težište tamburaškog razvoja s vulgarnog profesionalizma na amatersko muziciranje, tu liniju širi i Mijo Majer pod utjecajem Franje Kuhača, osnutkom prvog koncertnog tamburaškog zbora s dirigentom.

Tamburaškim je zborom nazvana veća skupina svirača koja u većini dionica ima dva ili više svirača. U nekim je slučajevima tim imenom nazivana i manja skupina svirača od četiri, pet, šest, sedam ili osam svirača sa samo jednim glazbalom. Manje skupine tamburaša ili mali sastavi svirali su na zabavama, svadbama, u kavanama, salonima, na folklornim manifestacijama i priredbama. (Ferić, 2011: 246)

Prema Leopoldu (1995) tamburaški je sastav manja skupina tamburaša u čijem su sastavu dvije bisernice (prvi i drugi prim), dva brača (prvi i drugi brač), čelović, odnosno E-brač, bugarija (kontra) i tamburaški bas. Puni sastav ima sve te dionice i na svakoj dionici svira po jedan svirač. Moguće su i neke inačice u sastavu (kvartet, kvintet, sekstet, ...). Svirači u tamburaškom sastavu uglavnom sviraju bez nota i tijekom izvedbe stoje. Sastavi najčešće prate pjevače ili svirači sami pjevaju.

6. 1. Tamburaška društva

Nakon što je 1847. godine, Pajo Kolarić utemeljio prvo tamburaško društvo od šest svirača, nedugo nakon toga počinje i organizirano poučavanje tamburaških glazbenika. Tradicija Kolarićeva tamburaškog zbora nastavila se u velikom nizu osječkih tamburaških zborova tokom više od jednog i pol stoljeća. Oni su postojali i širili tamburašku glazbu sve do današnjih dana. Njihov broj je velik, a fizionomija im se sve jače pojavljivala i očitovala, od kada su Osječani Ivan Sladaček i Mijo Majer osječki tamburaški duh i zanos prenijeli osamdesetih godina 19. stoljeća u Zagreb. Iz Zagreba se tamburaška glazba širila po svim krajevima Hrvatske, Dalmacije, Istre, Bosne i Hercegovine, pa dapače i u susjednu Sloveniju i Čehoslovačku. U to vrijeme bilo je u Osijeku nekoliko tamburaških zborova koji su svirali poput Kolarićeva. Ti mnogobrojni tamburaški zborovi na čelu s Hrvatskim tamburaškim društvom "Zvonimir" osnovanim 1924. godine, doveli su uspon tamburaške glazbe do toga, da je 7. studenog 1937. godine bio inicijativom osječkih tamburaških pregalaca, osnovan Hrvatski tamburaški savez sa sjedištem u Osijeku. Tim je događajem Osijek grad prvog tamburaškog zbora u Hrvatskoj, grad Paje Kolarića, stupio na čelo svega našeg tamburaštva. Poslije toga nastupilo je vrlo aktivno i vrlo plodonosno razdoblje tamburaškog života, razvoja i napretka.⁹ Poslije Osijeka, svoja su društva dobili Vukovar, pa Zagreb, kasnije i mnogi drugi hrvatski gradovi. (Ferić, 2011: 272)

„Potrebni su nam školovani tamburaši i tamburaški zborovođe. Bez toga nije moguće zamisliti da bismo s tamburom i tamburaškom glazbom mogli poći ovako naprijed, kako to želimo.“ Josip Andrić, 1938.

Nadovezujući se na riječi Josipa Andrića možemo izvesti sljedeći zaključak, kako bez školovanih tamburaša vrhunska tamburaška glazba ne bi opstala u nas, upravo vođeni time nakon Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj nastaju brojna Tamburaška društva u sklopu osnovnih i srednjih škola pa i fakulteta. Odjeli za tambure otvaraju se u većini hrvatskih glazbenih škola, od kojih neke postižu pozamašne rezultate: „OGŠ Dora Pejačević“ Našice, „OGŠ Albert Štriga“ Križevci, „OGŠ Ferdo Livadić“ Samobor, i „OGŠ Zlatko Baloković“ Zagreb. Osnivanjem studija glazbene kulture na Pedagoškom fakultetu u Osijeku tambura se predaje studentima od 1984., a svoj je status

---

⁹ <http://htso.hr/nastanak/> (Pristup: 13. 9. 2022.)

zadržala sve do danas kada je premještena na Umjetničku akademiju. (Ferić, 2011: 274) Brojna tamburaška društva svoj su status zadržala sve do danas.

U hrvatskoj tamburaškoj kolijevci Osijeku, počela je s radom 1993. godine *Tamburaška škola Batorek*. *Tamburaška škola Batorek* počela je sa radom 04.10.1993. godine, u prostorijama HKUD-a Željezničar, gdje i sada djeluje. Prve godine bilo je upisano 23, zatim 55, pa 73, i sve do brojke 100 učenika, što je i optimalan kapacitet škole. Trenutno je 117 učenika podijeljeno u 5 tamburaških i 2 gitarska razreda, koji dinamikom od dvije probe tjedno savladavaju od osnova teorije i prakse na instrumentima, pa sve do glazbene nadgradnje. Ponajbolji učenici tamburaških sekcija postaju članovi pratećeg ansambla HKUD-a „Željezničar“, ili *Velikog orkestra škole*. Taj se orkestar može pohvaliti sudjelovanjem na 7 festivala hrvatske tamburaške glazbe. Prve godine osvajaju srebrnu, a slijedećih 6, zlatne plakete „Tambura Paje Kolarića“. Svoje nastupe održavaju duž cijele Hrvatske, ali i izvan nje. Od 950 učenika koja su prodefilirali Školom, po saznanjima, 131 učenik je aktivan, što kao aktivni sudionik na našoj glazbenoj estradi, što kao sudionik u edukaciji mladih. Nekima je to danas zanimanje, nekima hobi i dodatni izvor prihoda, nekima duhovna hrana. Bivši su učenici, ili su bili, članovi tamburaških sastava: „Slavonske lole“, „Slavonia band“, „Fijaker“, „Bosutski bećari“, „Lege“, „Ravnica“,...¹⁰

---

¹⁰ <https://www.batorek.hr/index.php/o-skoli/skola> (Pristup: 13. 9. 2022.)

7. ZAKLJUČAK

Tambura, tradicija duga petstotinjak godina koja je sa Osmanlijskim osvajanjima stigla na područje Hrvatske, zadržala se sve do danas. Valja napomenuti i kako je rasprostranjenost tambure u nas išla velikom brzinom te da razlikujemo više oblika same tambure. Bisernica koja svira glavnu melodijsku liniju, ovalnog je oblika. Brač koji udvaja melodijsku liniju u oktavi niže gitarastog je oblika, kao i bugarije i čela, dok berde imaju ulogu basa te oblikom podsjeća na violinu. Od konca 19. stoljeća tambura je postala bitna sastavnica hrvatske materijalne kulture, a tamburaška glazba dobro hrvatske nematerijalne kulturne baštine, i jedno i drugo vitalne su odrednice hrvatskog kulturnog identiteta. Što možemo potkrijepiti sljedećim činjenicama: velik broj različitih glazbala (istosrodnih), znatan broj ansambala, glazbeno opismenjavanje ljudi, vodeća uloga u tradicionalnoj glazbi, pozamašna notna literatura, itd. Možemo ju pohvaliti kako je glazbalo koje je postalo popularno i općeprihvaćeno u svim granama obrazovanja. Hrvatska je po broju škola i školskih tamburaških društava i tamburaša vodeća među susjednim zemljama koje su na različite načine prihvatile i uvrstile tamburu u svoj školski sustav. Brojni su tamburaški skladatelji spomenuti kroz ovaj rad te upravo njima možemo zahvaliti što imamo tamburaške zborove i orkestre, posebice Paji Kolariću koji u tamburaškoj kolijevci, u Osijeku stvara nešto čime smo i danas ponosni te njegovo tamburaško društvo i dan danas djeluje. Tambure su se objeručke prihvaćali svi društveni slojevi, udruge i institucije, ljudi različitih zanimanja. Tambura je najrasprostranjenije i vodeće glazbalo u hrvatskoj tradicijskoj glazbi, pogotovo u kontinentalnim krajevima, usavršena je do te mjere da se može svirati u manjim sastavima, tamburaškim zborovima i orkestrima. Zaključno možemo reći kako je tambura svoj trnoviti put i uporište pronašla upravo kod nas, tradicija živi i ostaje, a na nama je da istu i njegujemo, kroz škole, manifestacije, koncerte i sl. Slijedeći ovaj trend tambura će u nas živjeti vječno!

8. POPIS LITERATURE

1. *Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske Lado*. Dostupno na: <https://www.lado.hr/> (13. 9. 2022.)
2. *Batorek – škola za tamburu i gitaru*. Dostupno na: <https://www.batorek.hr/index.php/o-skoli/skola> (13. 9. 2022.)
3. *Društvo hrvatskih skladatelja*. Dostupno na: <https://www.hds.hr/clan/njikos-julije/> (15. 9. 2022.)
4. Ferić, M. (2011). *Hrvatski tamburaški brevijar*. Zagreb: Udruga za promicanje hrvatske kulture i baštine
5. *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr> (2. 9. 2022.)
6. Leopold, S. (1995). *Tambura u Hrvata*. Zagreb: Golden marketing
7. Hrvatski biografski leksikon. Dostupno na: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=5846> (2. 9. 2022.)
8. *Hrvatski tamburaški savez u Osijeku. Međunarodni festival umjetničke tamburaške glazbe*. Dostupno na: <http://htso.hr/nastanak/> (13. 9. 2022.)

9. POPIS SLIKA

<i>Slika 1.</i> Tanbur - Afrika	2
<i>Slika 2.</i> Dijelovi tambure	3
<i>Slika 3.</i> Bisernica	4
<i>Slika 4.</i> Brač	4
<i>Slika 5.</i> Čelo	4
<i>Slika 6.</i> Berda	4
<i>Slika 7.</i> Tamburaški orkestar ansambla Lado	7
<i>Slika 8.</i> Pajo Kolarić	11
<i>Slika 9.</i> Franjo Ksaver Kuhač	12
<i>Slika 10.</i> Milutin Farkaš	13
<i>Slika 11.</i> Josip Andrić	14
<i>Slika 12.</i> Julije Njikoš	15